

Under åben himmel

Psykisk arbejdsmiljø i landbruget

BAU Jord til Bord

Forord

Branchearbejdsmiljøudvalget (BAU) Jord til Bord er sammensat af repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter og oprettet iht. Arbejdsmiljøloven.

Udvalget har bl.a. til opgave at informere og vejlede om arbejdsmiljøforhold.

Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg er et permanent udvalg oprettet under BAU Jord til Bord. Udvalget beskæftiger sig med arbejdsmiljø indenfor brancheområderne: landbrug, skovbrug, gartneri og anlægsgartneri. Udvalgets sammensætning, formål og opgaver fremgår af BAU Jord til Bords hjemmeside www.baujordtilbord.dk

Denne pjece er udarbejdet af Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg i samarbejde med CASA (Center for Alternativ Samfundsanalyse).

Pjecen er udarbejdet på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse af det psykiske arbejdsmiljø inden for landbrug, skovbrug og anlægsgartneri. Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen er optrykt i rapporten "Under åben himmel" som kan ses på www.baujordtilbord.dk

Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg

Udgiver: BAU Jord til Bord,
Jordbrugets Arbejdsmiljøudvalg
1. oplag: november 2005

Psykisk arbejdsmiljø i landbruget

- Hvor tilfredse er selvstændige og ansatte indenfor landbruget alt i alt med deres arbejde?
- Hvilke særlige kvaliteter ved arbejdet gør, at man vælger at arbejde indenfor landbruget?
- Hvordan er indflydelses- og udviklingsmulighederne indenfor landbruget?
- Har de selvstændige landmænd og deres ansatte forskellige syn på arbejdet i branchen, og hvordan ser de på fremtiden?

Det er blot nogle af de spørgsmål, der er søgt besvaret i en spørgeskemaundersøgelse, der blev gennemført i efteråret 2004.

Derfor gennemførte vi undersøgelsen: BAU Jord til Bord ønskede at få et overblik over de positive og mindre positive sider ved det psykiske arbejdsmiljø i landbrug, skovbrug og anlægsgartnerier for at foretage en prioriteret indsats for at forbedre arbejdsmiljøet på arbejdspladserne. Målet er også at sætte en debat om værdien af et godt psykisk arbejdsmiljø i gang på arbejdspladserne.

Psykisk arbejdsmiljø handler om trivsel i arbejdet

Psykisk arbejdsmiljø dækker alt det ved arbejdet, som påvirker vores oplevelse af det, og som ikke angår de fysiske rammer. Det psykiske arbejdsmiljø består af en række forskellige aspekter:

- Forskellige krav, som arbejdet stiller
- Den enkeltes mulighed for at påvirke sit arbejde
- Stress og andre former for reaktioner på arbejdet.

Det samlede psykiske arbejdsmiljø har betydning for, om man trives med sit arbejdsliv - eller om noget skal ændres, for at man kommer til at trives. For eksempel ved vi, at hvis man har indflydelse på sit eget arbejde vil man ofte også have en høj tilfredshed med sit arbejde.

I denne pjece kan du læse om nogle af resultaterne af undersøgelsen for landbrugsområdet. Efter hvert afsnit er der nogle diskussionsspørgsmål. Vi opfordrer til, at spørgsmålene tages op på arbejdspladserne, så der kan tages hul på en debat om det psykiske arbejdsmiljø i landbruget.

Det viste undersøgelsen

Hvem har vi spurgt?

Undersøgelsen omfatter en tilfældig stikprøve på 8% primært blandt medlemmer af 3F og LandboUngdom samt selvstændige landmænd med minimum én fuldtidsansat medarbejder. Undersøgelsen omfatter altså både medarbejdere, elever og selvstændige inden for landbruget. I alt 374 personer har medvirket i undersøgelsen.

Spørgeskemaet

Undersøgelsen er baseret på Arbejds miljøinstituttets (AMIs) mellemlange spørgeskema om psykisk arbejdsmiljø. Derudover er spørgeskemaet suppleret med enkelte branchespecifikke spørgsmål.

Spørgeskemaet måler forskellige sider af det psykiske arbejdsmiljø ved at stille svarpersonerne nogle spørgsmål, der hver har en række svarmuligheder. Derudover belyses helbred og stress blandt svarpersonerne.

I det følgende præsenteres undersøgelsens resultater. De præsenterede figurer viser undersøgelsens resultater på de forskellige dimensioner fordelt efter om svarpersonen er selvstændig eller ansat, og der sammenlignes med et landsgennemsnit for lønmodtagere (AMIs undersøgelse). Resultaterne præsenteres på en skala fra 0-100, hvor 0 står for at det, dimensionen beskriver, forekommer meget sjældent eller aldrig, mens 100 står for, at det forekommer meget ofte eller altid.

Krav i arbejdet

Undersøgelsen belyser forskellige former for krav i arbejdet:

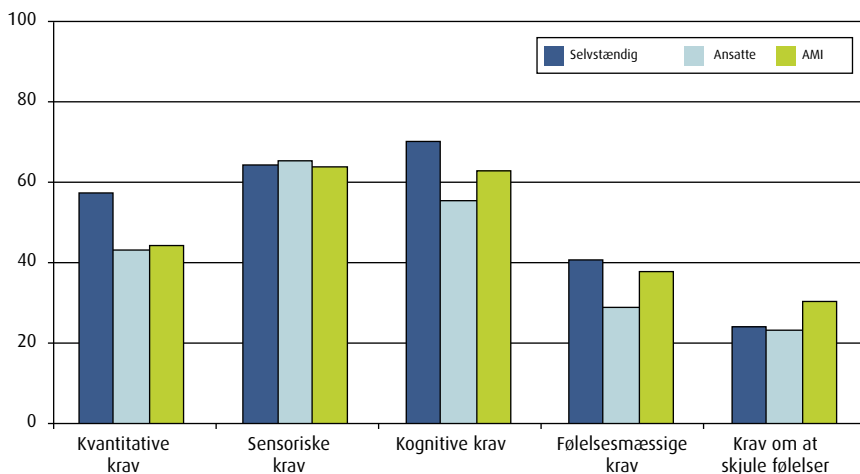
- Kvantitative krav (vedrører arbejdsmængden i relation til den tid, der er til rådighed)
- Sensoriske krav (omhandler krav til finmotorik, opmærksomhed og præcision i arbejdet)
- Kognitive krav (handler om krav om at træffe beslutninger, huske meget, få ideer og overskue mange ting)
- Emotionelle krav (vedrører de krav, der stilles til vores følelser og evnen til at leve os ind i andres situation), og
- Krav om at skjule følelser.

Undersøgelsen viser, at arbejdet indenfor landbruget er forbundet med ganske små følelsesmæssige krav og ganske store sensoriske krav. Blandt de selvstændige er der tillige store kognitive krav, mens de kognitive krav blandt de ansatte er væsentligt mindre end blandt lønmodtagerne generelt.

Spørgsmål til diskussion:

- Hvordan er sammenhængen mellem arbejdsmængden og den tid der er til rådighed til at løse opgaverne på Jeres arbejdsplads?
- Er niveauet for, hvor meget overblik man skal have, og hvor mange beslutninger man skal træffe, tilfredsstillende?

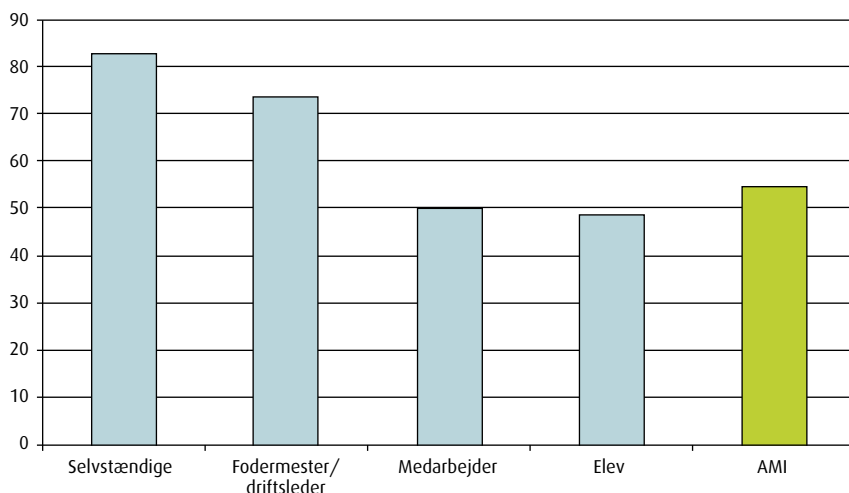
Krav i arbejdet

Indflydelse og udviklingsmuligheder

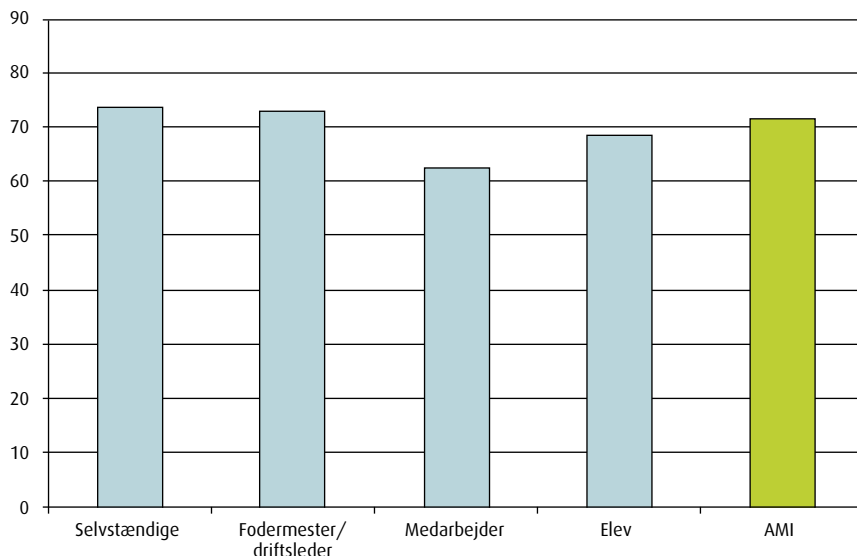
Den selvstændige landmand og hans mellemledere har stor grad af indflydelse på eget arbejde, mens graden af indflydelse blandt medarbejdere og elever ligger under landsgennemsnittet for lønmodtagere generelt. Især er der mange, der siger, at de mangler indflydelse på arbejdsmængden, og hvem man arbejder sammen med.

Indflydelse fordelt efter stilling

Udviklingsmuligheder inden for landbruget er generelt gode. Særligt for den selvstændige landmand, mellemlederne og eleverne. Dog vurderer medarbejdere i landbruget udviklingsmulighederne lavere end andre lønmodtagere.

Udviklingsmuligheder fordelt efter stilling

Derudover viser undersøgelsen at der generelt er store frihedsgrader i arbejdet inden for landbruget. Kun eleverne vurderer, at deres frihedsgrader er lavere end gennemsnittet for lønmodtagere generelt. Frihedsgrader handler bl.a. om mulighederne for at gå private ærinder i arbejdstiden, mulighederne for selv at planlægge ferier og pauser mm.

Spørgsmål til diskussion:

- Er der en fornuftig sammenhæng mellem de krav, der stilles og den grad af indflydelse, I har på arbejdet på Jeres arbejdsplads?
- Er der behov for at gøre noget aktivt for at forbedre udviklingsmulighederne på Jeres arbejdsplads? Man kan for eksempel gøre arbejdet mere varieret ved at skifte mellem forskellige arbejdsopgaver, hvis det er muligt.

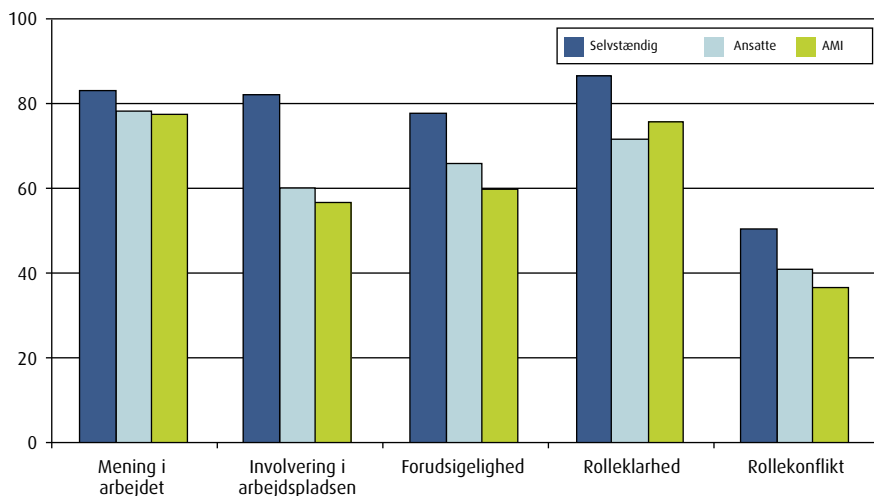
Psykosocialt arbejdsmiljø

Undersøgelsen belyser en række dimensioner af det psykosociale arbejdsmiljø:

- Mening i arbejdet (omhandler hvor meningsfuldt man finder sit arbejde)
- Involvering i arbejdspladsen (handler om hvor meget man engagerer sig i og identificerer sig med sin arbejdsplads)
- Forudsigelighed (vedrører informationsniveauet på arbejdspladsen)
- Rolleklarhed (handler om, hvorvidt det er klart for én, hvilke forventninger, der er til éns rolle og funktion på arbejdspladsen), og
- Rollekonflikt (handler om modstridende krav samt faglige og etiske konflikter, der bundes i en modstrid mellem omverdenskrav og den enkeltes egne normer og/eller moral).

Undersøgelsen viser, at arbejdet generelt opleves meget meningsfuldt indenfor landbruget. De ansatte i landbruget ligger på linie med landsgennemsnittet, der generelt er højt, mens de selvstændige ligger højere end landsgennemsnittet. Derudover viser undersøgelsen, at de selvstændige landmænd i udtalt grad føler sig involveret i deres arbejdsplads, mens medarbejdere og elever også føler høj grad af involvering i arbejdspladsen, men dog knap så høj som landmanden selv.

Psykosocialt arbejdsmiljø

Både selvstændige og ansatte vurderer, at der er stor forudsigelighed i arbejdet, og der er også meget stor grad af rolleklarhed i arbejdet, selvom de ansatte ligger en smule lavere end landsgennemsnittet. Til gengæld synes der at være en del rollekonflikter forbundet med arbejdet i branchen. Især er der mange, der oplever, at de somme tider må gøre noget, der egentlig burde være gjort anderledes.

Spørgsmål til diskussion:

- Skal de ansatte være lige så engageret i arbejdspladsen, som landmanden selv? Er I nok engagerede i Jeres arbejdsplads?
- Er informationsniveauet højt nok på Jeres arbejdsplads?
- Er I gode nok til at informere hinanden om vigtige beslutninger, ændringer og fremtidsplaner?
- Er I somme tider nødt til at foretage Jer noget i arbejdet, som egentlig skulle være gjort anderledes? Hvis ja; hvordan har I det med det, og kan/skal I gøre noget ved det?

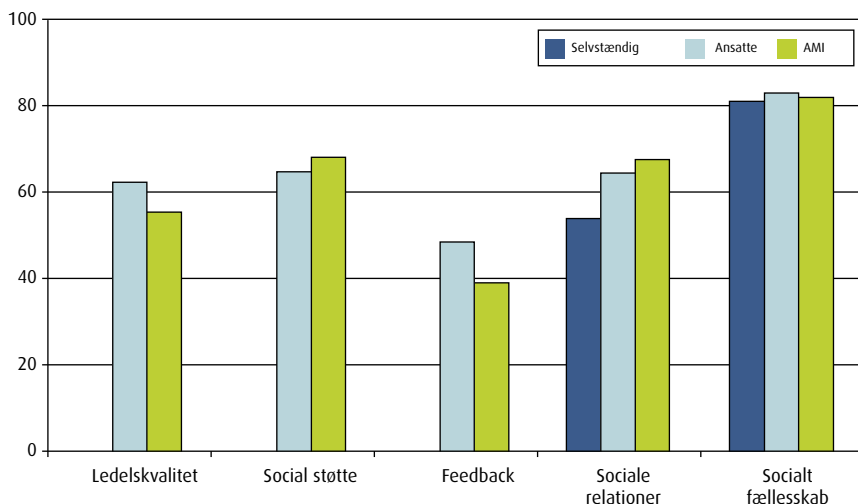
Ledelse og social støtte

Dimensionen om ledelseskvalitet handler om, hvorvidt den nærmeste leder sørger for gode udviklingsmuligheder for medarbejderne, prioriterer trivsel på arbejdspladsen højt, er god til at planlægge arbejdet samt er god til at løse konflikter.

Undersøgelsen viser, at de ansatte i landbruget vurderer ledelseskvaliteten højere end lønmodtagere generelt. Især på de små arbejdspladser vurderer de ansatte ledelseskvaliteten til at være god.

Der forekommer en del alenearbejde i landbruget, men til trods for dette er der stor grad af social støtte på landbrugsarbejdspladserne, og der er et meget godt socialt fællesskab på arbejdspladserne.

Ledelse og social støtte

Hvad angår feedback på arbejdet i dagligdagen ligger de ansatte i landbruget en del over landsgennemsnittet, der til gengæld er rimelig lavt. To ud af tre ansatte i landbruget svarer, at de altid, ofte eller somme tider taler med deres kolleger og overordnede om, hvor godt de udfører deres arbejde. Den sidste tredjedel får så godt som aldrig feedback på deres arbejde.

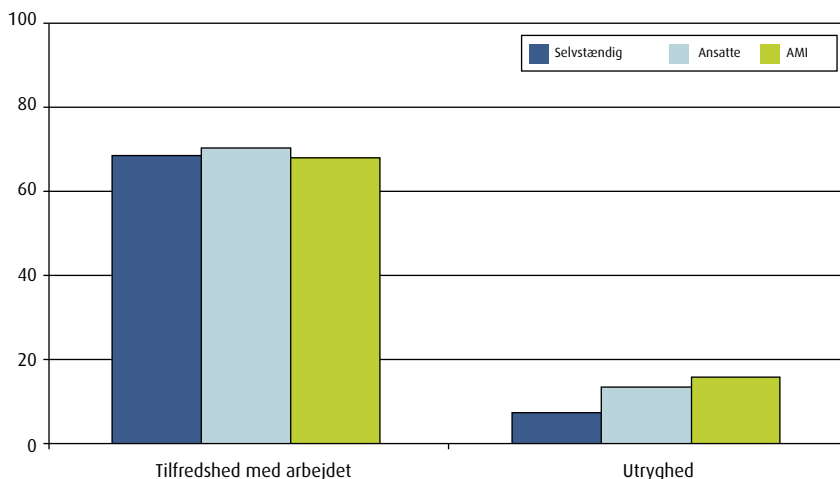
Spørgsmål til diskussion:

- Hvad er det, ledelsen gør godt på Jeres arbejdsplads, og hvad gøres mindre godt?
- Prioriterer ledelsen planlægning af arbejdet, konfliktløsning og det at skabe gode udviklingsmuligheder og trivsel på arbejdspladsen højt nok?
- Er I gode nok til at give hinanden feedback i forhold til, hvor godt I udfører arbejdet, eller er det noget, I skal blive bedre til?
- Er der nogen, der arbejder for meget alene i løbet af en arbejdsdag, og skal der gøres noget ved det?
- Hvornår har I været gode til at få det sociale fællesskab til at fungere, og skal der gøres noget mere ud af det sociale fællesskab på arbejdspladsen?

Tilfredshed og tryghed

Generelt er de, der er beskæftiget i landbruget godt tilfredse med deres arbejde, og der er stor grad af tryghed i arbejdet, hvilket kommer til udtryk som lav grad af utryghed i figuren.

Tilfredshed og tryghed

Undersøgelsen viser, at omkring hver femte ansat bekymrer sig for at blive arbejdsløs, samt at de får svært ved at finde nyt arbejde, hvis de skulle miste jobbet.

Knap halvdelen af de ansatte i landbruget og 15% af de selvstændige har indenfor det seneste år overvejet at skifte arbejde.

Overvejer du at skifte arbejde?

Har du indenfor det sidste år alvorligt overvejet at skifte arbejde? Andele i procent fordelt efter stilling.

	Nej	Ja, til anden arbejdsplads	Anden branche
Elev	52	29	9
Medarbejder	57	16	27
Fodermester/driftschef	56	21	23
Selvstændig	85	1	15

Helbred

Det fysiske helbred blandt beskæftigede indenfor landbruget ligger på niveau med helbredet blandt lønmodtagere, hvilket generelt er godt. På tilsvarende vis ligger det mentale helbred på niveau med lønmodtagerne.

Generelt er der en lav forekomst af stress-symptomer blandt beskæftigede i landbruget. Dog viser undersøgelsen, at mellem 2% og 3% i alvorlig grad udviser stress-symptomer.

Spørgsmål til diskussion:

- Stress er en situation, hvor man føler sig anspændt, rastløs, nervøs, urolig eller ikke kan sove om natten, fordi man tænker på problemer hele tiden. Er der nogen, der føler denne form for stress for tiden?

Væsentlige kvaliteter ved arbejdet

I spørgeskemaet var oplistet en række kvaliteter i arbejdet, og svarpersonerne blev bedt om at prioritere de 3 forhold, som de sætter mest pris på i deres nuværende arbejde.

Selvstændigheden i arbejdet, arbejdsopgaverne, kontakten med naturen og indflydelsesmulighederne er det, som flest sætter pris på i deres nuværende arbejde i landbruget. Alt dette er kvaliteter ved arbejdet, som er knyttet til kernen af arbejdets karakter. Længere nede på ranglisten kommer løn, kundekontakt og arbejdstempo.

Hvad sætter du mest pris på i dit nuværende arbejde? Fordelt efter om man er selvstændig eller ansat. Andele i procent

	Ansatte	Selvstændige	Alle
Selvstændigheden	57	91	67
Arbejdsopgaverne	52	39	47
Kontakten med naturen.....	37	66	47
Indflydelsesmulighederne	26	41	30
Kontakten med kolleger/det sociale miljø	31	4	23
Udviklingsmulighederne.....	20	24	21
Arbejdstiden.....	18	4	13
Lønnen.....	16	2	12
Kundekontakten.....	11	5	9
Arbejdstempoet	9	2	6

Arbejdspladsens miljø- og arbejdsmiljøindsats samt erhvervets agtelse udadtil

I undersøgelsen blev svarpersonerne også bedt om at vurdere erhvervets agtelse udadtil samt branchens miljø- og arbejdsmiljøindsats. Svarpersonerne blev bedt om at tage stilling til tre udsagn og angive, hvor godt de passede på deres arbejde og nuværende arbejdsplads.

Undersøgelsen viser, at de selvstændige landmænd noget hyppigere end deres ansatte synes, at arbejdspladsen gør meget for at forbedre arbejdsmiljøet, samt er miljøbevidste og gør meget for det ydre miljø. De selvstændige oplever også markant hyppigere end deres ansatte, at samfundet som helhed ikke respekterer deres arbejde. Der er en klar sammenhæng mellem tilfredshed med arbejdet, og om man oplever, at samfundet respekterer ens arbejde.

**Spørgsmål om arbejdsmiljø, miljø og respekt i samfundet fordelt efter stilling.
Andele i pct.**

	Ansatte	Selvstændige
Min arbejdsplads gør meget for at forbedre arbejdsmiljøet		
Passer præcis/ganske godt	45	64
Passer nogenlunde	37	35
Passer lidt/ikke	18	1
Min arbejdsplads er miljøbevidst og gør meget for det ydre miljø		
Passer præcis/ganske godt	47	82
Passer nogenlunde	33	18
Passer lidt/ikke	20	-
Vores arbejde bliver respekteret i samfundet som helhed		
Passer præcis/ganske godt	42	27
Passer nogenlunde	31	29
Passer lidt/ikke	27	44

Spørgsmål til diskussion:

- Hvad er det for gode ting, I har gjort på Jeres arbejdsplads for at forbedre arbejdsmiljøet? Hvad mangler I at tage fat på?
- Hvad er det for gode ting, I har gjort på Jeres arbejdsplads for det ydre miljø? Er der noget, der kan/skal gøres anderledes?
- Er I stolte af at fortælle andre, at I arbejder i landbruget? Hvis ikke, hvordan har I det med det, og hvad kan/skal I gøre ved det?

Hvis du vil vide mere

Undersøgelsens samlede resultater præsenteres i rapporten "Under åben himmel" - en spørgeskemaundersøgelse af det psykiske arbejdsmiljø i landbrug, skovbrug og anlægsgartnerier, BAU Jord til Bord.

Rapporten kan downloades via www.baujordtilbord.dk

Undersøgelsen er gennemført af Center for Alternativ Samfundsanalyse i perioden september 2004 - marts 2005 for BAU Jord til Bord.

Kontaktoplysninger:

Jordbrugets Arbejds miljøudvalg

Agro Food Park 15

8200 Aarhus N

Tel.: 87 403 400

baujordtilbord@jordbruget.dk

Arbejdstagersekretariat

Kampmannsgade 4

1790 København V

baujordtilbord@3f.dk